

57279

FEBRUARI 1902

AFLEVERING I

ONTWAKING

TWEEMAANDELIJKSCH TIJDSCHRIFT

INHOUD :

JACQ. MESNIL :	Van de Overbevolking
J. ANDRIES :	Arme Menschen
D. v. d. EIK :	De Wetenschap als Grond onzer Overtuiging
SEGHER RABAUW :	Letterkundige Kroniek

BUREEL : 15, DEURNESTRAAT

—>> ANTWERPEN <<—

Abonnementsprijs :

VOOR BELGIË 5 Frs
VOOR HOLLAND 3 G.
POST-UNIE 7 Frs
Enkel-nummers. — 0.40 Frs

De Inschrijvers op dit Tweemaandelijksch Tijdschrift ontvangen gratis, om de veertien dagen het Strijdblad « Ontwaking ».

*
**

Volstrekte vrijheid wordt onzen medewerkers toegezegd en voor de gedachten in een artikel uitgedrukt, is dus alléén diens onderteekenaar aansprakelijk.

ERRATA

bladz. 12, regel 26, staat *zou* . . . lees *zoo* . .
» » » 27 » *niet* . . . » *niets* . .

VAN DE OVERBEVOLKING

De bevolking van de meeste beschaafde staten groeit op onrustbarende wijze aan : terwijl het geboorteaantal 30 en zelfs 40 op duizend overtreft, daalt dit der sterften tot 20 en soms lager. Men berekent dat Saksen b. v., met den gang dien het gaat, zijne bevolking verdubbelen zou in 49 jaren, het arme Italië zelf in 76 ! Die snelle toeneming is vooral te wijten aan de vermindering van het aantal sterften. Want het is weinig waarschijnlijk dat het geboorteaantal betrekkelijk veel hooger zij dan in vroegere tijden, toen de rijke gezinnen — heden bijna onvruchtbaar — even talrijk waren als de gezinnen onzer boeren. De daling van den taks der sterfte is te wijten aan den vooruitgang der geneeskunde en der gezondheidsleer, die op buitengewone wijze het getal verminderden der slachtoffers van de besmettende ziekten ; de kindersterfte is eveneens op verre na zoo aanzienlijk niet meer als vroeger en de heelkunde redt onbetwistbaar aan vele lieden het leven. Een dergelijke uitslag — hoe wenschelijk hij op zich zelt ook weze — veroorzaakt in vele gevallen eene averechtsche teeltkeus, eene overleving der minst geschikt. Hierdoor vermeerdert het aantal gezonde individuen minder snel dan het aantal zieke en zwakke ; het aantal te voeden monden groeit veel sneller aan dan het aantal voortbrengers.

In den huidige toestand van zaken wordt eene dergelijke toeneming als eene noodlottige gebeurtenis gevoeld door de groote meerderheid. De volksklassen, over ontoereikende levensmiddelen beschikkend, kunnen niet aangroeien zonder hunnen toestand te vermoeilijken en dikwijls ondraaglijk te maken. De loonen zijn over 't algemeen te gering om behoorlijk ook maar kleine gezinnen te onderhouden. De individuen die niet aanhoudend een maximum werk kunnen leveren, worden als eenen last aanzien, en noodzakelijker wijs worden zij door eene vijandelijke atmosfeer omringt: Zij die niet zóo veel winnen als ze verbruiken zijn parasieten bij de armen.

Ik spreek van het naakte feit, zooals het zich aan ons voordoet. Ik wil hier niet onderzoeken of dit feit aan eene natuurlijke noodwendigheid beantwoordt ofwel het gevolg is der kwalen van het huidig stelsel. Zelfs dan, als wij een onwederlegbaar bewijs voor die laatste stelling konden aanvoeren, zou het ons onmogelijk wezen eene verandering te brengen aan de bestaande orde der dingen in een zóo kort tijdverloop als de toestand het eischt. Wij weten maar al te wel dat de leiders zich niet willig van hunne macht laten berooven en dat alle goede redenen der wereld hen niet bewegen zullen afstand te doen van de voorrechten, zonder dewelke zij zich hun leven niet inbeelden. Het kapitalistisch stelsel ligt zoo goed vastgeankerd, en de maatschappij is heden ten dage een zoo ingewikkeld organisme, dat het onmogelijk is nog te hopen op eene omwenteling die plotseling een nieuw regiem in de plaats van het bestaande zal stellen.

'k Zal de kwestie niet verder behandelen onder

heur algemeen en uitsluitend voorkomen: ik zal mij niet afvragen of de bevolking noodwendig eene snellere toename volgt dan de levensmiddelen. Om te bevestigen dat er daar eene wet bestaat, die vroeg of laat een voor de menschheid verderfelijke onevenwicht moet brengen, daartoe zijn de huidige gegevens onvoldoende en het aantal jaren waarover onze waarneming strekt, is oneindig te klein om tot eene gevolgtrekking te komen die op wetenschappelijke gronden steunt.

Het komt hier op aan het vraagstuk flink aan te zien, de belangrijkheid ervan te erkennen en te besluiten of het hoogstdringend is er eene oplossing aan te geven.

*
* *

Op 't eerste zicht schijnt niets eenvoudiger. De feiten zijn wel bestatigd en niemand kan er ernstig aan denken die te loochenen. De bevolking groeit zeer snel aan in de meeste landen; zij vermeerdert vooral door toedoen der arme standen waar de geboorte overgroot is, en door de behouding, dank aan den vooruitgang der geneeskunst, van een groot getal individuen waaronder een aanzienlijk ten honderd zwakken en gebrekigen. Gezien het kapitalistisch stelsel, blijft de voortbrenging beperkt en de loonen verhoogen niet in de verhouding geëischt door de vermeerdering van het getal te voeden monden. De gemiddelde gezondheidstoestand van het volk verslecht in plaats van te verbeteren en de weerstand aan de vermoeidheid neemt af. In zekere landen van Europa is de ellende dusdanig, dat jaarlijks duizende gezinnen uitwijken om een laatste geluk te beproeven en in verre streken het levensonderhoud te

zoeken dat hen in hun eigen land geweigerd wordt. Zelfs bij minder behoeftige werklie en boeren zijn de kinderen te talrijk opdat de familiemiddelen zouden volstaan om hen een voedsel te verschaffen, gezond, krachtig en dusdanig — in hoedanigheid en hoeveelheid — dat het de verbruikte krachten herstelt en aan het ontwikkelend organism de elementen levert die noodig zijn om het de gewenschte weerstandskracht te geven.

Bij gevolg — en dit besluit komt onvermijdelijk voor den geest — moet men trachten om, zonder uitstel, de toeneming der bevolking onder de arme standen te beperken en zelfs tegen te houden.

Maar de zaak is veelzijdiger dan zij het schijnt op eerste zicht, en zij wordt bijzonder ingewikkeld door het feit der talrijke belangen die op 't spel staan en die onder zeer verschillende hoeken willen beschouwd worden. Het oordeel dat van eerst af het natuurlijkst schijnt wordt het minst verkondigd. Zoo hooren wij elk oogenblik klachten uiten over den toestand van Frankrijk, wiens bevolking oneindig trager toeneemt dan die der andere groote naties van Europa. Wij hooren zeggen dat het in verval is, dat het zijnen ondergang te gemoed gaat, dat zijn invloed vermindert. De patriotten, die droomen van “de weerwraak” en van oorlogsroem, klagen dat de rangen van het leger niet vergrooten; de nijveraars vreezen dat vreemdelingen zich in Frankrijk zouden vesten, er een open werkveld en minder stremming dan in hunne landen vindend; de ekonomen eindelijk, die van alles maar den zuiver materieelen kant zien, verkondigen het verval van Frankrijk: voor hen zijn grootheid en macht van

een land werking van den omloop der kapitalen en van de ontwikkeling der nijverheid. Zoo komt het, uit reden van zijne snelle economische vlucht en van de vervaardiging van brodwerk in 't groot waaraan het zich overgeeft, dat Duitschland in de oogen der ekonomen doorgaat voor een land met groote toekomst, geroepen om het overige deel van Europa te eiden, terwijl Frankrijk « over eene noodlottige helling glijdt. » Nu, voor iederen klaarzienden geest, is opmerkelijk het tegenovergestelde waar. Sinds de vestiging der Duitsche éénheid, anders gezegd sinds de zegepraal van den Pruisischen geest, valt Duitschland met steeds toenemende snelheid in verval: 't brengt niets leefbaar meer voort, 't heeft niet één nieuw gedacht, geen enkelen oorspronkelijken aanloop, niet eene beweging die eene innerlijke gisting verraadt. 't Is alleen nog een uitgebreide kazerne waar ieder marcheert op bevel; de wetenschap zelve is verwerktuigd: zij is gebracht tot eene ontleding van onverschillige feiten uitgevoerd volgens onveranderlijke methoden. Er zijn geene karakters, geene mannen meer, er zijn alleen nog gehoorzame soldaten en onderdanen van zijne majesteit Wilhelm II, door de gratie Gods keizer van Duitschland. Zelfs het socialism ruikt er naar de kazerne! En 't is die geest van blinde gehoorzaamheid, van laatschheid, van onpersoonlijking dien men ons als voorbeeld aanbiedt, en dien men ons voor de toekomst beweert op te dringen onder het deksel eener economische welvaart, waarvan een nauwlettend onderzoek ongetwijfeld de valsche eigenschap zou vernietigen.

Dat de bevolking van Frankrijk trager toe-

neemt dan die van Duitschland, kan een ongeluk schijnen aan generaals, aan nijveraars, en in 't algemeen aan de burgers: maar wat belang heeft dit voor 't volk? Zijne belangen worden door geene politieke grenzen beperkt. Er bestaat geene reden tot kinderen maken om hen te zien uitbuiten door kapitalisten, daarbij verplicht zijnde de bezittingen hunner uitbuiters te verdedigen. De burgers prediken wel aan het volk van te groeien en te menigvuldigen, maar geven zelden 't voorbeeld; zij onthouden zich veel kinderen te hebben, uit vrees het erfgoed te verbrokkelen. Zoo zij wenschen dat de proletariërs aanwoekeren, dan is het om hen in ellende te houden, om hen te beletten zich opteleiden, te onderrichten, hunnen toestand te begrijpen, dan is 't omdat zij zich goedschiks zouden leiden laten en de onzinnige rol blijven spelen van hunne verdrukkers tegen hunne broeders te verdedigen.

Indien de houding der burgers in zake overbevolking zeer natuurlijk is, wordt die van zekere socialistes minder uitlegbaar. Inderdaad zien wij menigmaal socialistes — hierin eensgezind met de burgers — de vruchtbaarheid der volksklassen als eene deugd roemen en met zichtbare vijandelijkheid iedere theorie bejegenen die heure vermindering beoogt. Dit gedrag, volkomen in strijd met de rechtstreeksche belangen van het volk, is moeielijk te wettigen. Maar zonder veel moeite kan men er den oorsprong van vinden in het feit dat het gedacht der vrijwillige beperking van de voortplanting voor het eerst geuit werd door den burgerekonomist Malthus, die heur uitgaf als de oplossing van het maatschappelijk vraagstuk. Alzoo trachtte hij de ware beteekenis der krigis

te bedekken en aan een louter palliatief den schijn van een afdoende geneesmiddel te geven. Dit gedacht kwam den socialistes als eenen aan het volk gespannen valstrik voor en zij schijnen een overdreven wantrouwen ertegen behouden te hebben. Langs eenen anderen kant moet men, om de voortplanting te beperken, beroep doen op het persoonlijk initiatief en men weet hoe afkeerig de wettelijke socialistes daar tegenwoordig van zijn, zij die stelselmatig in massa en volgens gegeven orders handelen. Eindelijk zijn er misschien enkelen die vreezen, dat de weklê met ontalrijke gezinnen, alzoo eene bevoorrechte positie hebbend tegenover de andere, ophouden zullen zóo heftig de gemeenschappelijke ellende te voelen en dat de beweging er door afnemen zou?

Wat er ook van zij, er is geene enkele stevige bewijsvoering die toelaat eenen maatregel te bestrijden in staat om eene oogenblikkelijke verzachting der ellende te bewerken. De waarheid is daar in zijne geheele brutale tastbaarheid. Het volk heeft dubbel belang zijne voortplanting in te toomen, zoo voor heden als voor de toekomst. Als de proletariërs-gezinnen minder kinderen zullen tellen, dan zullen die kinderen beter gevoed en beter gekleed worden, zij zullen kloeker worden en meer weerstandskracht verkrijgen, zij zullen meer tijd en middelen hebben om zich te onderrichten; en onderwezen proletariërs worden bewust van hunne macht, en laten zich niet meer scheren zonder protest. Met het aantal arbeiders zou de mededinging verminderen en de loonen zouden neiging tot stijgen krijgen.

Om de prijsvermindering te beletten beperken

de kapitalisten kunstmatig de voortbrenging. De arbeiders kunnen hen geen beter antwoord geven dan de voortbrenging te beperken der armen die de rijkdommen stichten. Het is van meer belang een aangesloten tuchtig leger arbeiders te hebben dan eene overgroote massa ellendigen. Het getal alleen zegepraalt niet : men moet er het verstand bijvoegen.

JACQUES MESNIL.

(slot volgt)

BIJVOEGSEL AAN NUMMER 1 VAN
ONTWAKING.

Tweemaandelijksch Tijdschrift.

Aan enkele lieden waarbij wij instemming met ons pogen hopen te vinden, waren wij zoo vrij deze proef-afleveringen te zenden van ons Tweemaandelijksch Tijdschrift, waarin steeds de breedste opvattingen, zoo in Kunst als in Sociologie, zullen voorgestaan worden.

Ontwaking staat buiten alle partijen en scholen en laat volledige vrijheid van oordeel aan zijne medewerkers.

Behalve dees Tweemaandelijksch Tijdschrift, ontvangen onze inschrijvers, om de veertien dagen, een Strijdblad.

— Prijs per jaargang : 5 frank —

P. S. Wij verzoeken vriendelijk de belangstellenden onderstaand inschrijvingsbulletijn behoorlijk ingevuld te zenden aan ons bureel : Deurnestraat, 15, ANTWERPEN.

Ondergeteekende

wonende

neemt..... abonnement . . . op Ontwaking, jaargang 1902, aan den prijs van 5 frank voor Strijdblad

en Tweemaandelijksch Tijdschrift samen.

Onder open onslag te zenden, met een postzegel van 5 centiem, aan : Ontwaking, Deurnestraat 15, Antwerpen.

ARME MENSCHEN

Er wandelde eene vrouwe langs den dijk, voorbij de plaats waar ik naar de wolken lag te turen — of mijn geluk ook vandáár moest komen? —

Er wandelde eene vrouwe langs den dijk, met een heele schaar kinderen. Ik telde er zeven, drie jongens, twee meisjes en twee bitter kleinen, die in een oud wagentje tegenover elkaar zaten, en, in volle bewustzijn van hunne belangrijkheid, statig rondkeken. De oudste bengel duwde het voertuig voort.

't Was eene volksvrouw, met het gewone, diepvervallen gelaat. Toch zag zij er gejonstig uit met haar breeden mond en verbrokkelde tanden. De kinderen waren, zeldzaam genoeg, frisch en gezond, schoon zelfs. Ze waren rein en netjes gekleed en men zag dat de moeder er werk van maakte. Was de kleur van hun pakje ook wel wat verschoten, gaapten de te wijde schoenen van den oudste en liep een andere knaap op sloefen, toch zag men dat het mogelijke was gedaan om de boel aaneen te houden en de schorten der meisjes waren smetteloos blank.

't Was een blijde, zonnige dag. Het kabbelden de water van den stroom wemelichte in den zonnebrand, helwit vlekten het zeil van een jacht op het lichte groen en grijs van dijk en Schelde en de polder

was overgoten met eenen warmen glans, die hem een helder, vroolijk leven schonk.

De kinderen stoeiden.

— Zie eens, moe, hoeveel bloemen dat ik al heb ! juichte het jongste meisje.

— Ja, Trezeken, beaamde moe, pluk maar voort, we zullen ze 't huis in water zetten.....

— Piet, laat mij nu het voituurken wat duwen, smeekte het oudste.

Piet was onwillig, doch moeder beval : Piet, laat Fiene nu wat duwen, en de jongen gaf toe en liet het wagentje aan zijne zuster over.

Een der knapen had zich achteraf gehouden. Heimelijk en verstolen, opdat de anderen het niet zouden merken, haalde hij een appel uit zijn zak en beet gulzig. Doch Trezeken had het gezien en dansend liep zij naar den jongen al roepend : Moe, Gust heeft een appel, Gust heeft een appel ! IJlings moffelde Gust de vrucht weg. — 't Is niet waar, snauwde hij Trezeken toe en gaf haar een nijldigen duw, zoodat al hare bloemkens ten gronde vielen en het kind begon te schreien.

Moeder kwam weer tusschen als opperste scheidsrechter. — Hier dien appel, beval zij, en schei maar uit met grijzen, Trezeken, toe, kom bij mij, ge krijgt immers een stuk. Onpartijdig deelde zij de vrucht. Hier Wardje, dat is voor u, zei ze en ze gaf een der wagentjeskinderen een brok. — Krijgt Franske niets ? vroeg Trezeken benieuwd. — Neen, Franske is nog te klein, meende moeder, en zij hief het wicht uit den wagen.

— Moe, een hond, een groote hond ! riep eensklaps

de jongste knaap die sinds eenigen tijd met een stok in de gracht plodderde. Juichend liep heel de bende naar hem en bleef vol bewondering staan voor het dooie beest, dat dik-opgezwollen in het drassige water dreef.

Traag naderde hen een man. — Zie eens, Va, wat grooten hond ! riep Piet hem toe. Hij zag op. — Hier is er nog een, antwoorde hij. De kinderen liepen naar hem. — Die is nog grooter ! kreten ze en Trezeken klapte in de handjes van pret. — Is hij dood ? vroeg zij nieuwsgierig en keek met groote, vreesachtige oogen naar het dier. — Va, hoor eens, ons Trees vraagt of hij dood is, spotte Jan : hij is zeker al een jaar dood, beweerde hij beslist.

De man antwoordde niet en staarde in de verte, waar een groote, zwarte stoomboot den stroom opvaarde. De kinderen liepen voort en hij bleef weer achter.

..... Een werkman die met vrouw en kinderen 's Zondags gaat wandelen ? O, ik weet het, 't is zeldzaam, zoo zeldzaam, dat het mij ook verwonderde. Toch was het zoo

Hij zag er niet vroolijk uit in zijn vuil-bruin, versleten pak, den ouden vilt diep over het voorhoofd gedrukt. Zijne kleine oogen stonden dof en lusteloos en werktuigelijk kauwde hij op een grassprietje, dat tusschen zijne lippen heen en weer schoof.

Het was een dier zeldzame, zachtmoedige werkers, die men soms als voorbeeld stelt. De onderworpenen, gedweë, "die er zich bij legt", de zwoger, die van 'smorgends tot 's avonds wroet, nooit "uitgaat", nooit drinkt, die gansch zijn loon aan de vrouw geeft, veel kinderen maakt en niet gelukkig is, niet gelukkig. Hij voelt zwaar het noodlot

drukken op zijn arm, donker leven, hij draagt in zich een duister gevoel van verterende rampzaligheid, hij weet het onrecht, de willekeur die zijn bestaan bitter en hopeloos maken, doch hij is willoos en kent geen verzet, hij bukt het moede hoofd en sjort maar voort als een ellendig, mishandeld paard. — “Het is zoo, het moet zoo zijn, het kan niet anders, want wat kunnen wij, armen, doen”; dat is de wijsheid die zijn leven hem gaf en “hij legt er zich bij”.

Er zijn er zoo.

Traag ging hij voort. Zijne grove eelthanden rustten onbeholpen op zijn rug en zijne groote, plompe schoenen traden het jeugdige gras.

De kinderen waren reeds ver. Soms hoorde ik nog hunne heldere stemmen juichen dat het schalde door de lucht, doch hunne kindervreugde wekte mij niet meer op en het werd mij zwaar en treurig te moe. Als in een droom zag ik hunne toekomst. Groote, vage schaduwen warrelden en woelden en beeldden zich in duistere lijnen en schikten zich langzamerhand tot zij duidelijk werden en klaar. En zij verdwenen weer en anderen volgden, en nog anderen voortijlend als de tijd. Ik zag ze weer, al die kinderen, ik volgde ze door de dagen, door de nevelige, grijze dagen van hun bestaan, tot aan het einde. Vroolijk zijn ze niet, opwekkend en blij zijn ze niet die levens, en dan zoo banaal, zou doodgewoon - alledaagsch, eigenlijk niet bijzonders.

*
* *

Niet lang gaat Piet nog naar school. Hij wordt weldra “op stiel gedaan”. Bij eenen schoenmaker, waar hij niets dan boodschappen moet doen en afgeran-

seld wordt, bij eenen bakker, waar hij met de zware broodkar de straat op moet na een halven nacht in een kelder te hebben gewerkt, bij eenen metser, waar hij leert drinken. Als hij volwassen is, gaat hij aan de dokken werken. Hij trouwt weldra, krijgt kinderen en zal hard wroeten, misschien ook veel drinken, zijn heele, lange leven, tenzij eene medelijdende kist hem intijds de ribben kraakt, of een menschlievend touw, hem in 't water zweept De zoon van zijn vader.

Fiene gaat reeds vroeg in een magazijn om koffieboonen te rapen. Een flinke deerne wordt zij, eene krachtige, welontwikkelde deerne met zwellende borsten en breede heupen.

Het gewone leven van al haar's gelijken, een wild, onbedwongen leven, uitspattend van luidruchtigen hartstocht, een hitsig, wellustig leven van bruischend bloed en weelderig vleesch. Het rondloopen, 's avonds laat, het trekken langs de straten met de andere vrijsters, in plompen waggelkadans, luidkelend gemeene, krijschende volksdeuntjes. Het zwieren in de warme, dampende danszalen, met uitdagende gebaren en zwaaiende rokken. Daarbij hevige twisten t'huis, geweldige, schreeuwende twisten met hare moeder. Zoo leeft Fiene hare dagen, gedachtenloos, onbekommerd, slechts voelend de vreugde of de pijn van het oogenblik. Doch eene schaduw rijst. Ze krijgt een kind, en op hare woelige jeugd volgt nu het leven der snel verslensde moeder. En na het huwelijk met een werkman, den last van het huishouden, den verlammenen, pijnlijken sleur van een armemenschen-huishouden, in eene vuile, onooglijke buurt der

stad, in een dier donkere, enge werkmanskoten.....
Het kind harer moeder.

.. . . .
Een sluwe, berekende knaap is Gust.— “Hij is mij niet zoo eigen als de anderen”, klaagt moeder.— “Die zal zijn weg wel maken” meent vader. En hij maakt zijn weg. 't Is al gelijk waarmede hij begint, overal weet hij gebruik te maken van het minste voordeel, van de kleinste nietigheid. Hij is gewetenloos, sluw en behendig, daarbij hardnekkig en onmeedoogend tegenover anderen.

Hij werkt zich omhoog met vaste, onverbidde-lijke hardheid; alle middelen zijn hem wel, doch hij is voorzichtig en zorgt binnen de palen van 's lands wetten te blijven. Rijk zal hij worden, schatrijk, misschien hier, misschien in den vreemde, in Amerika of de eene of andere kolonie waar te beschaven valt. Men zal hem roemen als een werker, een selfmade man, iemand die met eigen handen won wat hij bezit. Hij zal macht hebben over de anderen, hij zal heerschen over de anderen, hij zal leven door de anderen.

Hij is de instandhouder der traditie, die de massa laag houdt in vuilnis en onwetendheid, hij is een der grooten der aarde, die sinds Adam het leven van millioenen tot een vloek maken, de parvenu, de hatelijkste, de wreedste onder de heerschers, de koudste en onverschilligste aan al wat rond hem leeft.

.. . . .

Jan is een gezonde, levenslustige kerel. Luchtig en opgeruimd rolt hij door de dagen, zonder achterdenken. Tot hij een slecht nummer trekt in de loting en ingelijfd wordt bij het leger.

Het gaat hem niet goed in de kazerne, moeielijk kan hij zich wennen aan het eentonige, willooze soldatenleven. Zijne vroolijkheid laat hem in den steek, hij wordt zwaarmoedig en krijgt heimwee naar het vrije. De kazerne drukt hem, hij voelt zich zoo benepen, zoo eng in het leelijke, donkere gebouw.

— „Un mauvais sujet”, oordeelen zijne oversten, omdat hij onwillig is en soms dagen lang drinkt en op zwier gaat. Hij doet slechten dienst en wordt gestraft en nog eens gestraft. Dan deserteert hij.

Doch lang kan hij het buitenlands niet uithouden, hij komt terug en wordt gevat. Als hij uit Vilvoorden komt is hij gebroken, vernietigd, zoo naar 't lichaam als naar den geest. Hij verblijft eenigen tijd in 't hospitaal en deserteert daarna opnieuw, naar Frankrijk, waar hij rondzwerft, misschien als hongerlijder te Parijs, misschien in het “Vreemdenlegioen”, ellendig in elk geval.

Hij zal wel doodgaan als een hond zonder schuilplaats, een vagebond, misschien wel als misdadiger, waarvan de samenleving zich gewetensvol ontmaakt, in het klaar, edelmoedig besef harer plicht.

— Trezeken, lief Trezeken, wat wordt gij in het leven? Het is me als zie ik nog uw blij gezichtje, uw blozend, helder kindergezichtje, met die groote, verwonderde oogen en het krollend, bruin haar dat uwe wangen streelt. Wat wordt uw leven, wat is uw pad tusschen al die diepe, verwarde sporen, tusschen al die kronkelende duistere sporen, die zich door de modder der aarde verlijnen in de verte?

Te hard is voor u het leven van Fiene, het wilde

leven van Fiene, gij zoudt het niet dragen, gij de lieveling, de trots uwer moeder. U is een beter lot weggelegd, Trezeken, voor u zorgt de vrouw, en als ze droomt van uwe toekomst — welke moeder droomt niet van hare kinderen, wen ze klein zijn — dan ziet ze u netjes als eene juffrouw, als eene heele, waarachtige juffrouw. Geene volkswrouw, geene slordige, gemeene koffieboonraapster of zakkenvertelster, dat leven ware te hard voor u, Trezeken, moeder zal er voor zorgen dat uw weg zacht zij, licht en vroolijk, en misschien, wie weet, 't is immers niet onmogelijk, misschien huwt ge later wel een burgerszoon; een welstellende, brave jongen, die u zou koesteren en dan zult ge mevrouw zijn en wonen in een huis, geene smerige werkmanskrocht, maar een huis, misschien wel een gansch huis voor u alleen, in eene stille, deftige straat der stad.

Moeder weet wat hare kinderen zullen worden, zij kent het leven van het volk, van de lieden harer soort, zij kent de ruwheid en de harde, nijpende ellende die in de voorgeborgten der weidsche steden huizen. Zij weet dat al hare kinderen daarin hunne dagen zullen slijten, doch u wil zij ervoor bewaren, Trezeken, voor u wil ze al doen wat ze kan, in u heeft zij al de sprankels bewaard van een schoonen droom die ook eens in haar was, al de povere lichtsprankels die overbleven van haar verscheurd, treurig leven. Zij heeft u meer lief dan de anderen en daarom moet gij ten minste ontsnappen aan het zware noodlot dat op de arme menschen drukt, daarom moet gij ten minste gelukkig zijn.

Ik zie u naar school gaan, langer dan de anderen, daarna naar een atelier waar men kleeren

maakt voor rijkelui.

Ik zie u van 's morgens tot 's avonds langs de straten loopen om boodschappen te doen, daarna gebukt over een naaimachien, te midden der taterende naaisters. Een slank meisje is ze geworden, wat bleek, met een fijn gezichtje. Hare groote, donkere oogen heeft ze behouden. De « Juffra », noemt men haar in hare straat, omdat ze eenen hoed draagt en zelden eenen neusdoek omslaat. Een moeder is tevreden en meent dat zij het beter heeft dan Fiene. Zij wordt naaister, volle naaister en wint veel geld, twee frank en half per dag als ze werkt van 's morgens acht tot 's avonds elf en twaalf uur.

— Zijt ge gelukkig lief Trezeken?

Ze maakt kennis. 't Is een burgerszoon, een zooals haar moeder droomde. Hij volgt haar 's avonds, als ze naar huis gaat en eindelijk leeren zij elkaar kennen.

Het is een mooie jongen, en Trezeken heeft hem lief en bewondert hem. Hij kent zooveel, zooveel, hij is zoo geleerd en weet zoo schoon te praten. In hem leert ze eene andere wereld kennen dan die waaruit zij komt, eene fijne, beschaafde wereld, waar de menschen zacht praten, schoon gekleed gaan en altijd rein en zuiver zijn; geene ruwheid hier, geene harde woorden of stootende tooneelen. De menschen schijnen zoo zacht en goed en hunne huizen zijn zoo groot en prachtig.

Is het te verwonderen dat zij hem aanhangt, dat zij een eindeloos vertrouwen heeft in zijne goedheid, in zijne liefde? Zij gelooft al wat hij zegt, zij droomt van hem, hij is haar leven, hare toekomst, hare wereld. Dan maakt hij haar een kind en laat haar staan.

— Zijt ge gelukkig, vroolijk Trezeken ?

Hare moeder sterft, haar vader is reeds jaren geleden verongelukt ; hare broers en zusters kunnen of willen haar niet helpen, en ze staat alleen, alleen in die eindelooze wereld, in die onverschillige, spottende wereld, verloren te midden der menschen die haar wegstooten en schande spreken over haar. Dan heeft ze haar kind omgebracht in eenen donkeren nacht, dan heeft ze zich zelf willen ombrengen in eenen duisteren, razenden onweersnacht, doch ze was bang en dierf niet.....

Zijt ge gelukkig, goed Trezeken ?

De taveerne is eene toevlucht voor arme, verloren meisjes, de taveerne is eene schuilplaats voor slechte meisjes, en de menschen zeggen dat ze slecht is..... En ze daalt, ze valt dieper en dieper.....

..... Er loopt eene hoer meer op het voetpad, eene hoer met fletse oogen, met ingevallen, gepoederde kaken en eene rauwe, gebroken stem. Ze roept de mannen na die haar voorbijgaan en honend omkijken, ze bedelt en drijft handel met haar lijf.... een mensch moet eten.....

O Trezeken, waar liet ge uwe groote verwonderde oogen, waar liet ge uwe heldere stem, wat is er in u omgegaan eer gij hier kwaamt ?

..... Er dwaalt eene hoer langs het voetpad, in den donkeren avond.

— Zijt ge gelukkig, zacht Trezeken ?

.....

Met Ward duurt het niet lang. Hij groeit te

snel op en wordt een langopgeschoten, bleeke jongen, een stille droomer. Hij is te verstandig, meenen de lieden en daarom sleurt eene tering hem dan ook spoedig weg.

En Frans..... Frans ? Er hangt eene wolk over zijn weg, eene zware, dreigende lucht, en ik waag het niet haar op te heffen, ik waag het niet, want ik vrees... en hoop.....?

*
* *

Voorbij de plaats, waar ik naar de wolken lag te turen, ging er eene vrouwe langs den dijk.....

J. ANDRIES.

DE WETENSCHAP ALS GROND ONZER WIJSGEERIGE EN MAATSCHAP- PELIJKE OVERTUIGING

Zekere lieden hebben een fellen hekel aan de wetenschap. Dit schijnt onwaarschijnlijk en tóch is het waar. Sommigen zijn haar niet genegen omdat zij aan kunst doen, anderen omdat zij aan niets doen, allen omdat ze, bij ondervinding of van hooren zeggen, overtuigd zijn dat de wetenschap een vervelend iets is, dat erg veel inspanning vergt. Houdt gij hen vóór dat wetenschappelijke ontwikkeling onmisbaar is voor iemand, die zich in volle bewustheid een overtuiging vormen wil, dan plooiën ze den mond tot een: « malle vent, ik heb medelijden met je » en doceeren met magistrale, waanwijze voldaanheid nagenoeg de volgende argumentatie:

« Wat de wetenschap heden waarheid heet, noemt ze morgen leugen. Zij is onmachtig ook maar één vraagstuk der gedachte op te lossen. Met wijsbegeerte en sociologie heeft ze niets te maken, daar wisten de oude Grieksche filosofen zooveel van als de moderne geleerden met al hun wetenschap. »

Is het niet betreurlijk die voor den gedachten-voortgang noodlottige dwalingen te zien verspreiden, en dat door menschen, wier ongestaatde, willekeurige beweringen bewijzen, dat zij van de wetenschap slechts weten wat hen daarvan aan slecht verteerde begrippen uit hun schooltijd is bijgebleven, ofwel, dat ze niet de

minste bevattings hebben van de gestadige wisselwerking tusschen de idee en de stellige kennissen, tusschen de wijsgeerige en sociologische opvattingen en de wetenschap? De miskennis van de overgrootte hoeveelheid stellige kennis door de vorige geslachten opgestapeld, van dien eenigen, hechten steun, dien de mensch bezit tot het opsporen der waarheid, is de ontkenning onzer eigene geesteskracht. Zonder hem waren we veroordeeld eeuwig rond te dwalen op de wijde zee van menschelijk gevoelen en verbeelden, zonder enig vertrouwen in onszelf, zonder eenige hoop maar eenmaal het vaste land der waarheid te ontdekken. Het is valsch te beweren dat de wetenschap met wijsgeerige of sociale opvattingen niets te maken heeft. Integendeel, de wijsbegeerte en de sociologie, die niet in overeenstemming zijn met de bijzondere, gestaafde kennissen, zijn onwaar en ons vertrouwen niet waardig. Wijsgeerige en maatschappelijke stellingen zullen rekening houden met de gegevens der wetenschap willen zij eenigen grond van waarschijnlijkheid bezitten.

*
* *

Voorzeker heeft de wetenschap de volmaaktheid niet bereikt, die haar toelaten zou alle wijsgeerige en sociale vraagstukken volledig te verklaren. Het kan b. v. niet geloofwaardig worden, dat men nopens de vragen omtrent het wezen der dingen nog niet veel verder gekomen is dan de oude Grieksche filosofen. Maar het is een grove dwaling te beweren, dat die onvolkomenheid de onmacht der wetenschap in zich sluit. De wetenschap *is* niet, zij *wordt*. Zoo zij op wijsgeerig en maatschappelijk terrein niet verder gevorderd is dan tot haar periode van empirisme en inductie, toch kan

men reeds verzekeren, dat zij eenmaal ook op dit gebied de volmaaktheid der wiskunde zal nabij streven. Wie haar huidige ontoereikendheid als voorwendsel reemt om haar gegevens over het hoofd te zien en bij het bepalen eener stelling de feiten, wetten en methoden verwaarloost, die zij ontdekte, begaat een onvergeeflijke dwaasheid, die bijna onvoorwaardelijk de waardeloosheid zijner stelling na zich sleept. Is het niet omdat hij de eenvoudige wetten der mechanica uit het oog verloor, dat de wereldwordings-theorie van den grooten logicus Kant (1724-1804) minder waarschijnlijk is dan die van den mathematicus Laplace (1749-1827)?

Het is waar, de wijsgeeren der oudheid hebben zekere moderne ideeën vermoed. Maar daar ze veelal voortgingen op hun verbeelding, was het onvermijdelijk, dat zij naast de hypothesen, waarvan een machtige intuïtie hen de juistheid deed vatten, tal van dwalingen aankleefden, waarvan de wetenschap de ongegrondheid heeft aangetoond. Waarheid en dwaling hadden voor hen dezelfde waarde, zij misten een degelijk criterium om ze van elkaar te scheiden.

Men heeft er op gewezen dat de ontwikkelings-idee reeds door de vóór-socratische wijsgeeren was gekend en ook de leer van het behoud van arbeidsvermogen. Maar die ideeën bestonden slechts als apriorische redeneeringen in verwarring met tal van valsche opvattingen. Wat zegt ons b. v. de geschiedenis der Grieksche filosofen omtrent hun gedachten over het Ik? Anaxamenes († 640 v. Chr.) Anaxagoras († 500 v. Chr.) en Diogenes († 400 v. Chr.) aanzagen de ziel als iets vluchtigs dat bij de geboorte met de buitenlucht in de longen dringt en zich in het lichaam verspreidt. Demokritos († 460 v. Chr.) meende dat in

het lichaam tusschen ieder paar lichaamsatomen een zielsatoom bestond met bijzondere eigenschappen. En wat zullen wij zeggen van de wereldbeschouwing dier oude wijsgeeren? Bij gebrek aan nauwkeurige wetenschappelijke gegevens konden zij niet anders dan het heelal beschouwen uit een anthropocentrisch standpunt en waren hun eerste inducties noodzakelijk valsch. Wat de schijn doet veronderstellen namen zij als waarheid aan: de aarde was het middenpunt van het heelal, de zon, de planeten en de sterren bewogen zich er rond. En denkt ge dat onze tijdgenooten, die van de moderne kennissen niet onderricht werden, er waarschijnlijker theoriën op nahouden dan een Anaximander († 600 v. Chr.), voor wien de planeten door een windstroom rond de aarde werden gevoerd, dan een Anaximenes, die de sterren beschouwde als lichtgevende spijkers, dan een Pythagoras (geb. 584 v. Chr.) eindelijk, die de hemellichamen vasthechte aan kristallen sferen, wier omwentelen een hemelsche muziek voortbracht? Verdient het daarbij niet aangemerkt dat die superieure geesten de wuften, onzedelijke, vaak wreede goden van het Grieksche paganisme stilzwijgend erkend hebben als meesters en regelaars van het heelal? Is het niet vreemd, dat die groote mannen, zonder onderscheid, stilzwijgend hun steun verleenden aan de ontelbare phantasiën en mirakuleuse sprookjes van het Grieksche polytheïsme, die als waarheid werden onderwezen! Hoe konden zij inderdaad de waarheid van de dwaling onderscheiden? Zij verlieten zich op hun eerste ongeverifieerde waarnemingen, want zij bezaten niet als wij een samenhang van gestaafde kennissen, waaraan zij hun opvattingen konden toetsen. Die samenhang

van stellige kennissen heeft de menschelijke geest slechts veroverd na eeuwen ijverig zoeken : het is de wetenschap.

Wat wij thans bevestigen bezit een graad van zekerheid tot heden onbekend, dank zij de volmaaktheid eener reeks werkwijzen en methoden, wier onberekenbaar nut slechts in de drie laatste eeuwen werd naar waarde geschat : het zijn de methoden van waarneming en proefneming. Die moderne methode tot natuuronderzoek verdaangewezen door Galilea (1564-1642) Met hem is voor de wetenschap de periode van logische inductie begonnen : de waarneming werd de grond der theorie en de onderstellingen kregen vasten grondslag. De wetenschappelijke methoden zijn de volmaakte werktuigen der rede, zij zijn onafhankelijk van den onderzoeker, waardoor haar waarde zich verre verheft boven die der zuiver intuïtieve redeneering, en leiden met schier volstrekke zekerheid tot de ontdekking der waarheid. Ook de uitvinding en verbetering van een aanzienlijk getal werktuigen, die nauwkeuriger waarneming mogelijk maakten, droegen oneindig bij tot overgroote uitbreiding der wetenschappen.

DIRK VAN DEN EIK.

(Wordt voortgezet.)

Letterkundige Kroniek.

Twintig Vlaamsche Koppen, door Hugo Verriest.

Een prachtig boekje !

Als men het reeds heeft toegeslagen, trilt altijd nog voort die wondere zang der beeldende taal, waarmee Verriest opvolgentlijk de koppen etst van twintig mannen uit Vlaanderen.

Een prachtig boekje !

Hugo Verriest is vooral een heerlijk verteller.

Alles krijgt leven waaraan hij roert en men ziet dan ook vóór zich staan en gaan en wenden die « twintig vlaamsche Koppen », in doening en innig wesen door hem opgeroepen. Men drinkt, als het ware, die warme woorden vol klank en zang en voelt in zich iets sijpelen van 't genegenvolle dat erin wierd uitgestort.

Hugo Verriest is een heerlijk verteller.

Maar ook : Hij is een voelend, klaarziend opmerker ; hij weet te vatten, te begrijpen, op wondere wijze, het bijzondere, 't eigenaardige van aanleg en van gemoed.

Hugo Verriest is een dichter !

Hoor mij die taal, en den woordenval van dien sierlijken stijl ! Die vlaamsche taal met wondere bekoring als van vogelenzang, van windengekweel en

(1) bij J. Demeester, uitgever te Rousselaere, 2 deelen, fr. 1.60 —

van boomengefluister, van 't beroezende stralen der zon en het goedig schemerend lichten bij avond en bij morgen. Alles wat hem de pen ontvloeit, tintelt en gloort, ontogen door den wonnig-kleurigen schoonheidsglans van zijn fijn, hoog gemoed.

Ja, Verriest is een dichter, al komt de pastor-pastor Verriest - wel hier en daar eventjes opduiken in het nadeel van de integrale weerde zijner eigenaardige kunst.

Dit heeft me wel eens gehinderd in « Regen-boog uit andere Kleuren »; zeldzamer, nu, in deze « Twintig vlaamsche Koppen »; en, in zijne beste oogenblikken, waar hij klappen gaat over Rodenbach, « de ziel en het hart van het herwordend Vlaanderen », over Stijn Streuvels en over Gezelle, Guido Gezelle, « den Levenwekker », dan valt zij weg, heel en gansch, de knelling van den priesterrok, en de vrije, roerende dichter die « Avondstille » schiep, ontvouwt zich vóór ons in zijne volle gloriekracht en heerlijkheid.

« En boven zijn zenuwgespierden en zeker geteekenden roerenden maar vasten hals staat zijn kop; een schoone kop, een prachtige jonge kop, uit levend marmer gebeiteld, met nette zuivere lijnen en, onder 't blond borstelhaar, vaste en lichtelijk uitspringende hoeken aan voorhoofd, kaken en kin. De vlerken van den rechten, fijnen neus plooïen uit, en de knevels streuvelen wederzijds opwaarts en vrij. Zijne oogen hebben wisselende tinten: zij zijn zeeblauw met groen glansen, of perelgeluw blauwgetint, maar stralen, stralen, stralen en roeren. Zij kijken en bekijken, genietend. Maar.... wat liggen die donkere, zwaarwegende rimpels in dat voorhoofd daar?

« Een schoone jongen. »

En daar stáat hij vóór ons, Stijn Streuvels, in levende; lijf en luister verder wat over zijne kunst wordt gezegd:

« Hij ziet stukken natuur, bekijkt ze, bewondert ze, geniet ze, en draagt ze genietend in de ziel. Zij wassen daar. Zij crystaliseeren (- dit voor....). Zij volworden. Den eersten kiem en levensplooï ontvangt hij, en in zijn open geest en hert groeien zij tot hun prachtig waarheidswezen.

« Hij ziet met heldere oogen, en borstelt klaar, en rechtzinnig. Hij ziet het leven en herschept het. »

'k Wilde wel hier heel dien hartelijken brief drukken, met het:

— Stijn Streuvels, en luister niet;

— Stijn Streuvels, en geloof daar niets van! (van het kwaad, en ook het goed, namelijk, dat men over hem zegt).

— Ik leze dat gij Westvlaamsch schrijft.

Er is niets van!

— Ik leze ook dat gij „een wondere ontleder van het levensdrama” zijt.

Er is niets van!

„Gij schrijft wat uw gedacht, uw gevoelen, uwe inbeelding, best verbeeldt, in leven zet, en ontbranden doet...”

“Gij ontleedt ze niet, sculpteert ze niet inwaarts in de diepe ziel; bespiedt, bespeurt ze niet; gaat ze niet na. Maar bezielt ze, en grijpt met krachtige prachtige hand den groei ervan, den bloei en bloesem, en strooit ze kwistig, en genietend, rondom U.”

En Gezelle, de groote, de nederige Guido Gezelle, de lang miskende Meester ; met welke warme, alijke verknochtheid spreekt Verriest ons van dien onsterfelijken doode ?!

Men moet dit lezen en herlezen : Hooger en hooger stijgt Gezelle hierdoor in onze liefdevolle vereering, omdat dan blijkt hoe heel zijn Wezen en Zijn in éénheid was met zijn werk, en hoe die groote dichterziel zich zelf gelijk bleef in alle uitingen.

„Hij is het die in 't onderwijs het leven gegeven heeft aan de natuurkrachten van het jonger diet : „

Als naar eenen tweeden Flemming, edeler nog dan den eerste, méer dichter, en die, logischer dan bij Otto Ernst, verdween in plaats van te besturen, luisterden de leerlingen — 't was in het Seminarie — naar „dat wonderlijk wezen zoo diep, zoo hoog, zoo breed, zoo echt en waar en innig, zuiver als crystaal vol zonneglans . . . ”

« Zijn werk was, zegt Verriest, in de mate van onze natuurkrachten, de verholen machten van onze ziel te doen medezingen en medeleven met hem.

« Ja, dat heeft als leeraar zijn werk en macht geweest, geheel ons wezen te ontzwachtelen, in groei en bloei te zetten onder zomerlucht en warmte...

« De lange en donkere verdrotene uren van geschreven en gesproken uitleg, vol onware en gebaarde bewondering, zonder ziel en zonder leven, klaarden op en de lucht rondom ons tintelde van zonnestrallen... »

Natuurlijk is er geen plaats in het onderwijs voor zulke leeraars. Noch in staats- noch in stads- noch in privaatscholen is er plaats voor dezulken !

Zij móeten eruit. Plaats voor de middelmaat !

Voor de laffe, onderdanige middelmaat ! — Is 't niet overal en altijd zóó ? Stond er wel ééne plaats open voor dien Groote, voor Gezelle ? En Verriest, zit ook hij niet weggemoffeld in een dorpje, een gehucht bijna, verloren in zijn duurbaar Westvlaanderen ? Wie kreeg er al een « baantje », anders dan door intrigen en zoollikken ? — Wie ? —

En Gezelle moest al dood en begraven zijn, alvorens de openbare keurmeesters der vlaamsche letterkunde — gansch in beslag genomen, als ze waren, door 't vlijtig bekronen van pit- en karakterlooze amateurs-literatuur — er eindelijk ook aan dachten, van uit de hoogte hunner akademische nietsweerde, eens prijzend neer te zien op het werk van hem die, op kunst- en taalgebied, hun aller meerdere was.

“Ja, hij was kwalijk verstaan.

“Nu na lange jaren, wekt dat min verwondering en min bitterheid.”

En, gelaten, vervolgt dan Hugo Verriest :

« Hij viel in 't onderwijs, in eene opvoeding, die sedert honderde jaren gezeteld was. De boeken waren gekozen ; de uitleg lag gereed ; de werken waren geregeld ; het onderwijs en de leering lagen vast in vaten : — scheppen en uitgieten.

« Gezelle wilde daar niet van ; of liever, wist daar niet van ; of liever, stond daarbuiten, en was daarbuiten ; geheel...

« Hij werd kwalijk verstaan :

« Eerst van veel studenten, die gewend waren in hunnen “cahier” den uitleg te bestudeeren van de “Auteurs” en er in “noten” de gereede antwoorden te vinden voor de vragen in om best, voor “les questions de la composition” .

« Dan ook en altijd van de professors :

« Zij leefden in die traditie, in die letterkunde, in die conventie, in die boeken, in dien uitleg. Kwam dat al weg te vallen, wat gingen zij zeggen en doen ? Zij stonden ontwapend, zonder geld of goed, in armoede, en zagen voor hen noch weg noch wijzer.

« Kwam geheel de leiding tusschen nauwe muren met outzag en straffe, met gebod en verbod te verdwijnen, — alle overheid en bestuur en geleiding viel weg en dood.

« Zij zaten als of het ware op doorzeten gemakkelijken stoel en vervongen elkaar op diezelfde zate in hetzelfde werk met meer of min veerdigheid ; en al met eens wierden al die stoelen weggetrokken en geheel het onderwijs tuimelde omverre.

« Zij grepen dan naar de sporten, hielden vast, en schopte weg die zate en ruste stoorde.

« Gezelle verdween. »

En dan gaat hij u uitleggen hoe Gezelle, "hij die al de krachten en gaven van het eigen vlaamsch wezen in de jongelingschap van Vlaanderen losgerukt heeft en doen groeien", hoe Gezelle geen « flamingant » was, maar wél en dit uitsluitend : Guido Gezelle ; bij wien er van « krijgsvoerderij » geene sprake was.

« Zo stond hij alleen, op de hoogte, op den berg ; uitwendig omstraalt van licht in Gods zonneschijn ; inwendig doortinteld van wijdstralende klaarten, doorwoeld van eene zee die wilde uitstroomen ; maar in eenzaamheid en verlatenheid.

« Hij was de groote Vlaamsche Dichter, en 't jonge Vlaanderen reikte naar hem zijn gulzige herten.

« Dat ook wierd kwalijk genomen.

« Hij verdween. »

O, kon ik hier nu overnemen die heele ets : Gezelle, zooals hij daarna te Brugge ging en stond en zat, "met al zijne reuzenkrachten binnenwaarts ; gekneusd, doorwond, doorscheurd, binnenwaarts ook ; met eindeloos zielenwee."

Voor zijne ziel scheen er eerst geen uitwendig leven meer mogelijk, tot, stillekens aan, veel later, de gezonken krachten weer opbeurden, en men den dichter weer zag en hoorde herleven. "In den beginne, van verren tijd tot verren tijd, dapperder en dapperder later, en eindelijk altijd weerklonk zijn alles overhelende lied boven Vlaanderen en 't grooter Nederland."....

« Geheel 't klavier en al de toetsen

« Natuur, Natuur speelt rond dien kop, omhoog daar. Hij, hij ontvangt, en bekijkt en bewondert en bemint, en met zonnestralen en zielzinderen boetseert en koost en streelt ; hij herschept, en uit den machtigen levensgloed die, oneindig, veust en blaakt daarbinnen zet hij uit, in leven, die allerliefste allerprachtigste beelden....

« Vlaanderen, geheel Vlaanderen spiegelt in hem. Hij bekijkt het, hij bemint het en doet het weer leven en zinderend bestaan in onsterfelijke beelden die een onuitsprekelijk genot geven zullen door alle eeuwen henen, aan 't jonger heropkomend en dankbaar vlaamsche volk. »

« Gezelle was de Levenwekker. »

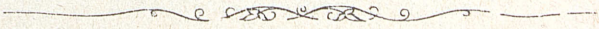
Ja, de wekker van dit heerlijk ontbottend leven in Westvlaanderen : Albrecht Rodenbach, de edele

knaap, vol jeugdige geestdrift ; Stijn Streuvels die zich, met eenen sprong, plaatste als den allereerste onder Neerlands prozaschrijvers. Westvlaanderen dat ook de bakermat was van onzen grootsten musicus : Peter Benoit, wiens naam, naast dien onzer allergrootste schilders, zal blijven gloren boven Vlaanderen.

En als éenen onder hen die 't meest bijdroegen tot onze herwording, tot het heropbloeiën naar eigen, oorspronkelijk wezen, is eene onvergankelijke dankbaarheid weggelegd in de toekomst voor Hugo Verriest, een der edelste temperamenten en een der oprechtste kunstenaars onder allen die de pen voeren, zoo in Noord als in Zuid.

Hugo Verriest, de fijne, sierlijke verteller met geschreven als met gesproken woord, dichter Hugo Verriest, is een der zeldzame Vlaamschschrijvenden naar wier werk met warme waardeering kan opgezien worden, ook door hen voor wie de kunst iets heel anders is dan een ijdel gespeel met woorden « tot verpoozing na ernstiger bezigheid. »

SEGHER RABAUW

GEDRUKT DOOR
J. B. MADOU - COP
ANTWERPEN